

Міністерство освіти і науки України
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ВЕРБИЦЬКА ХРИСТИНА ІВАНІВНА

УДК 32.019.57: 070(477.86)(043.3)

**ПРОБЛЕМА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ
В ДРУКОВАНИХ МАС-МЕДІА
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

27.00.01 – теорія та історія соціальних комунікацій

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій

Дніпро – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі реклами і мови ЗМІ факультету журналістики Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука

Науковий керівник: доктор філологічних наук,
кандидат соціологічних наук, професор
Фінклер Юрій Едуардович,
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука,
факультет журналістики,
професор кафедри реклами і мови ЗМІ

Офіційні опоненти: доктор наук із соціальних комунікацій, доцент
Городенко Леся Михайлівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Інститут журналістики,
професор кафедри соціальних комунікацій

кандидат наук із соціальних комунікацій
Островська Наталія Василівна,
Запорізький національний технічний університет,
старший викладач кафедри журналістики

Захист відбудеться “ 4 ” квітня 2017 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 08.051.19 Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара за адресою: 49027, м. Дніпро, пл. Шевченка, 1, Палац культури студентів.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара за адресою: 49027, м. Дніпро, вул. Казакова, 8.

Автореферат розісланий “ 4 ” березня 2017 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат філологічних наук

І.М. Сухенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми.

1. Контекст державотворення, а надто – як чинник функціонування держави – є одним із найпопулярніших тематичних напрямків публікацій у пресі західних областей України загалом. Цей регіон вважається осередком українського патріотизму, духовності та носієм традицій і національних цінностей. Патріотична думка у матеріалах друкованих мас-медіа Західної України має довгу історію та багаті традиції, що не припинялися навіть в умовах радянського режиму, розвиваючись латентно і в сильно завуальованому вигляді.

2. Місцева преса виступає фокусом висвітлення найбільш болючих та цікавих проблем, які є актуальними для місцевої аудиторії. Серед декількох видів друкованих мас-медіа саме місцева преса є таким видом мас-медіа, який містить в собі чи найбільш привабливі для аудиторії публікації: багато інформаційних подач та аналітичних матеріалів, що додають уявлення про події, що вже відбулись, повідомлення рекламного та розважального характеру тощо. Відмінністю місцевих мас-медіа є те, що вони часто подають ексклюзивні як для цієї місцевості, так і для видань, що тут виходять, інформацію.

3. Місцеві мас-медіа були і залишаються цікавим документальним супроводом усіх основних подій, які мали місце в той чи інший історичний період. Особливого значення це твердження набуває, коли йдеться про друковані медіа. Газети – важливий елемент віддзеркалення часу, який досліджуєш, свідчення як про самі події, так і про те, що залишалось за канвою цих подій.

4. Особливого інтересу набуває вивчення друкованих мас-медіа, які оперують двома характеристиками.

Перша характеристика: аналізуються видання нещодавнього часу. Газети п'яти-десятилітньої давності цінні тому, що дослідниця сама була свідком тих подій, про які йдеться в публікаціях.

Друга характеристика: аналізовані видання виходять у тому регіоні, суспільно-політична ситуація якого є знайомою дослідниці. А тому актуальність обраної для аналізу проблеми видається нам беззаперечною.

Як апріорні, в контексті дослідження авторкою для аналізу виносяться такі положення.

1. Терміни «друковані мас-медіа», «преса», «газети», «видання», «періодичні видання» розглядаються як синоніми.

2. Під поняттям «обласна преса» маються на увазі друковані мас-медіа, які виходять в обласному центрі та мають загальнообласне розповсюдження.

3. Під поняттям «преса області» мається на увазі сумарність усіх друкованих мас-медіа, які виходять в обласному центрі, у районних центрах, в містах обласного підпорядкування.

4. Географічні одиниці «Івано-Франківська область», «Івано-Франківщина», «Прикарпаття» означають територію сучасної Івано-Франківської області.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження безпосередньо здійснене в межах комплексної науково-дослідної теми «Журналістська етика» (номер державної реєстрації

0108U008428) кафедр теорії і методики журналістської творчості та реклами і мови ЗМІ факультету журналістики Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (м. Рівне), здобувачкою якого є авторка дисертації.

Мета дослідження – з'ясувати особливості висвітлення проблеми державотворення друкованими мас-медіа Івано-Франківської області.

Зважаючи на необхідність виходу на новий рівень теоретичного осмислення проблеми, що аналізується, досягнення зазначеної мети потребує розв'язання таких завдань:

- визначити теоретико-методологічні та організаційні засади дослідження контенту державотворення у пресі Івано-Франківщини;
- дати характеристику соціально-комунікаційним особливостям відтворення державотворчих аспектів різними типами преси Івано-Франківщини;
- здійснити аналіз публікацій з проблем державотворення як однієї із основних тематичних категорій преси області;
- розглянути висвітлення друкованими мас-медіа області проблем патріотизму та еліт в контексті державотворення;
- проаналізувати поточні та історичні аспекти проблеми державотворення;
- визначити та вивчити ознаки замовності в публікаціях державотворчої проблематики.

Об'єктом дослідження є друковані мас-медіа Івано-Франківської області.

Предметом дослідження є проблема державотворення.

Джерельна база дослідження – 24 обласні та районні газети Івано-Франківської області.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період 2006 – 2010 років. Обрання такого періоду дослідження зумовлене тим, що цей період є міжмайданним, міжреволюційним, таким, який слідував за Помаранчевою революцією та був насичений подіями, що привели до Революції гідності. Недосконале та половинчате державотворення виступало однією із базових засад невдоволення українців.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. Друковані мас-медіа конкретної місцевості виступають не просто як об'єкт у науці про соціальні комунікації, це – своєрідна медійна модель, яка – із розвитком новітніх інформаційних технологій – постійно розширюється завдяки розвитку мережі мас-медіа. Така тенденція властива не лише для великих міст України, а й для місцевостей із невеликою чисельністю населення.

На жаль, вивчення місцевих мас-медіа у вітчизняній науці про соціальні комунікації представлене невеликою кількістю праць. Це суттєва «біла пляма» цієї науки, тому що паралельно з дослідженнями глобального контексту друкованих мас-медіа актуалізується потреба розширення знань про локальне медіасередовище.

Контент державотворення в місцевій пресі виходить за межі науки про соціальні комунікації, ця проблема є синергетичною. Варто вести мову про комунікаційно-політологічний контекст проблеми державотворення в місцевій

пресі. Пропонуємо наукові дослідження, присвячені аналізу наукового опрацювання проблеми, поділити на три групи.

Перша група наукових розвідок – праці вчених, які вивчають загальні тенденції розвитку соціальних комунікацій. В Україні це, зокрема, В. Владимиров, В. Демченко, В. Золяк, В. Іванов, М. Комова, Н. Костенко, О. Мелешенко, О. Мітчук, О. Пастушенко, О. Порфімович, Г. Почепцов, В. Різун, К. Серажим, О. Холод та інші.

Друга група наукових розвідок – праці вчених, які в межах науки про соціальні комунікації вивчають тенденції висвітлення проблем державотворення в українських мас-медіа. Це, зокрема, О. Бутирська, О. Бухтатий, Ф. Вауліна, О. Гаврилюк, Н. Горошкевич, С. Квіт, О. Квасинця, С. Кость, І. Крупський, В. Лизанчук, Б. Потятиник, В. Шкляр та інші.

Третя група наукових розвідок – праці вчених, які в межах науки про соціальні комунікації вивчають тенденції розвитку місцевих мас-медіа. Це, зокрема, О. Вільчинський, Т. Гузенко, О. Дженжебір, М. Дяченко, С. Кличко, О. Корчагіна, А. Матюшина, І. Мудра, Г. Сенкевич та інші.

При цьому малорозробленими в соціальних комунікаціях залишаються проблеми типології місцевих мас-медіа – зокрема, друкованих. Великою мірою це стосується проблеми державотворення, що лише підкреслює актуальність дослідження.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить поєднання загальнонаукових методів з метою вивчення контенту окреслених видань. Опрацювання джерельної та контентної бази дослідження ґрунтувалося на застосуванні аналітико-синтетичного методу. Дослідження історичного досвіду функціонування принципів державотворення як контентного зацікавлення місцевими друкованими мас-медіа Івано-Франківської області здійснювались за допомогою *історичного* методу. Метод *контент-аналізу* було застосовано при визначенні змістового наповнення матеріалів. *Аналітичний* метод використано при розкритті типологічних складників контенту державотворення. Застосування *індуктивного* методу дало можливість здійснити загальну типологію публікацій. Керування психологічною, політичною та соціологічною напругою при висвітленні проблеми державотворення в Україні примусило використати *синергетичний підхід* до визначення ролі і місця цього контенту в місцевих газетах Івано-Франківської області.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена сучасним баченням висвітлення пресою Івано-Франківської області проблеми державотворення. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі вперше в науці про соціальні комунікації проаналізовано висвітлення проблеми державотворення друкованими мас-медіа окремої області. Вперше на прикладі 24 обласних і районних газет однієї області здійснено детальний аналіз тематичного наповнення публікацій з проблеми державотворення.

Дисертація є науковою працею, в якій досліджуються особливості висвітлення проблеми державотворення пресою Івано-Франківської області.

При розв'язанні поставлених завдань у дисертації:

уперше в соціальних комунікаціях:

- здійснено аналіз публікацій з проблем державотворення як однієї із основних тематичних категорій преси Івано-Франківської області;
- подано загальну характеристику обласної та районної преси Івано-Франківщини в контексті державотворення;
- визначено соціально-комунікаційні особливості відтворення державотворчих аспектів різними типами преси Івано-Франківщини;
- розглянуто особливості висвітлення друкованими мас-медіа області проблем патріотизму та еліт у контексті державотворення;
- проаналізовано поточні та історичні аспекти проблеми державотворення;
- визначено ознаки замовності в публікаціях державотворчої проблематики;

удосконалено:

- наукові підходи до визначення функціональних характеристик контентного наповнення місцевої преси;

набули подальшого розвитку:

- теоретичні дослідження функціонування місцевої преси України;
- теоретичні дослідження типологічних характеристик контенту місцевої преси України.

Теоретичне значення дисертації полягає в розробленні теоретичних аспектів науки про соціальні комунікації щодо функціонування місцевої преси в контексті відтворення певного тематичного контенту.

Практичне значення дисертації полягає в тому, що стає можливим продемонструвати журналістам-практикам та науковцям взірці висвітлення проблеми державотворення друкованими мас-медіа окремої області України. Проведене дослідження у прикладному сенсі корисне тим, що визначає конкретну типологізацію та особливості розвитку контенту державотворення газетами області. Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані при викладанні дисциплін спеціальності 061 Журналістика галузі знань 06 Журналістика.

Апробація роботи. Основні положення та результати дослідження представлено та обговорено на таких наукових конференціях.

1. IV Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців, місто Луцьк, травень 2013 року, доповідь «Регіональні мас-медіа і проблема державотворення»,

2. V Міжнародна наукова конференція ICS-2016, місто Львів, квітень 2016 року, доповідь «Регіональні друковані мас-медіа в системі патріотичного контексту функціонування держави: західноукраїнський досвід»,

3. XIX Міжнародна науково-практична конференція з проблем функціонування і розвитку української мови «Мова. Суспільство. Журналістика», місто Київ, квітень 2013 року, доповідь «Наратив проблеми державотворення у текстах регіональних медіа»,

4. Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми розвитку вищої школи в 21 ст.», місто Рівне, жовтень 2013 року, доповідь «Національна ідея як ключова характеристика публікацій Івано-Франківських районних газет»,

5. IV Міжнародна наукова конференція «Прикладні соціально-комунікаційні технології», місто Київ, листопад 2013 року, доповідь «Патріотичні мотиви в публікаціях регіональних Інтернет видань»,

6. IV Всеукраїнська науково-практична конференція для студентів та аспірантів «Актуальні проблеми розвитку засобів масової комунікації в сучасній Україні», місто Вінниця, жовтень 2014 року, доповідь «Героїка минулого у регіональній друкованій пресі України»,

7. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі», місто Запоріжжя, квітень 2016 року, доповідь «Місцеві друковані мас-медіа в системі медіаосвіти України»,

8. Міжнародна науково-практична конференція «Морально-етичний дискурс сучасних ЗМІ в координатах викликів доби», місто Буча, квітень 2016 року, доповідь «Вплив місцевих медіа на владні структури: досвід районних газет»,

9. Всеукраїнська науково-практична конференція «Перспективні напрямки дослідження українського медійного контенту: фундаментальні та прикладні аспекти», місто Київ, квітень 2016 року, доповідь «Проукраїнський заголовок публікацій як елемент патріотичного контенту місцевих газет»,

10. Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасного мас-медійного простору», місто Херсон, вересень 2016 року, доповідь «До проблеми організації роботи друкованих мас-медіа західних областей України».

Публікації. Основні положення і результати викладено в семи публікаціях авторки (одноосібних – сім), із них: 4 статті у провідних наукових фахових журналах і збірниках наукових праць, затверджених ВАК України, та одна стаття у закордонному виданні. Усі публікації здійснені авторкою самостійно.

Структура дисертації. Структура дослідження обумовлена поставленими цілями і завданнями. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків та списку аналізованих джерел і списку використаних джерел (усього – 569 позицій). Обсяг основного тексту роботи – 162 сторінки, загальний обсяг роботи – 204 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У «Вступі» обґрунтовано актуальність теми, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені Академіка С. Дем'янчука, стисло описано джерельну, теоретико-методологічну бази, вказано хронологічні межі дослідження. Також зазначено мету і завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, наведено наукову новизну, вказано практичне значення роботи, особистий внесок здобувача, апробацію результатів дослідження. Наведено кількість публікацій, визначено структуру і обсяг роботи.

Матеріал розділу 1. «**Проблематика державотворення як соціально-комунікаційна категорія**» присвячено теоретичним та організаційним аспектам вивчення висвітлення проблеми державотворення пресою Івано-Франківської

області, а також загальній характеристиці обласної та районної преси Івано-Франківщини в контексті державотворення.

У підрозділі 1.1. *«Теоретико-методологічні та організаційні засади дослідження державотворення як чинника контенту публікацій у пресі Івано-Франківщини»* підкреслюється, що наука про соціальні комунікації приділяє небагато уваги проблемі державотворення. При цьому процеси державотворення вкрай чутливі до того, як соціальні комунікації загалом і друковані мас-медіа зокрема акцентують увагу аудиторії на інтерпретації впровадження, розвитку чи, навпаки, занепаду державотворення. Так само і комунікаційні взірці чутливі до тих процесів, які відбуваються в практиці державотворення.

Автором терміна «державотворення» є американський соціолог і політолог Ч. Тіллі; саме він запропонував цей термін як чинник структурованого організму функціонування держави та суспільства. Втім, Ч. Тіллі практичне значення державотворення розумів у двох аспектах: державотворення притаманне великим і могутнім націям, які мають спроможність створити великі й могутні держави, що здатні себе захищати; державотворення нагадує організовану злочинність із чіткою та твердою структурою організації й певними правилами поведінки.

Наголошується, що в наукових працях із журналістики та соціальних комунікацій та у статтях багатьох довідкових видань немає не лише однозначного тлумачення феномену державотворення, але його наявності як окремого явища. Пропонується під державотворенням розуміти виконання певних дій, спрямованих на підтримання функціонування країни з конкретним апаратом політичної влади в суспільстві. Розглядаємо висвітлення проблем державотворення в мас-медіа чинником відтворення процесів утвердження міцної країни з чітко визначеними конституційним державним ладом та державною організацією суспільства. Коло проблем державотворення охоплює питання політики, релігії, права, історії, культури, освіти, філософії, діяльності ЗМІ тощо.

Особливості відтворення державотворчих процесів у пресі Прикарпаття значною мірою зумовлені характеристиками самих видань. В основу цих характеристик покладено вимоги Державного стандарту України 3017-94 «Видання. Основні види. Терміни та визначення». На підставі цього стандарту та аналізу чинників, що впливають на висвітлення газетами державотворчої проблематики, здійснено поділ досліджуваних часописів за територіальною ознакою та формою власності.

У підрозділі 1.2. *«Загальна характеристика обласної преси Івано-Франківщини в контексті державотворення»* наголошується, що Івано-Франківщина та Галичина загалом є осередком українського патріотизму, духовності та носієм традицій і національних цінностей. Таким чином державотворча думка у пресі Івано-Франківщини має довгу історію та багаті традиції, що не припинялися навіть в умовах радянського режиму, розвиваючись латентно і в сильно завуальованому вигляді.

У пресі Західної України традиційно сильною є патріотична домінанта, навіть порівняно з республіканськими виданнями, не кажучи вже про періодику

східних та південних регіонів нашої держави. У публікаціях друкованих ЗМІ Прикарпаття приділяють велику увагу проблемам державотворення; такі матеріали мають яскраве національне забарвлення; натомість публікаціям у всеукраїнських виданнях на тематику державотворення притаманна більша поміркованість, своєрідна нейтральність та бажання подати діаметрально протилежні точки зору, що часто межує з космополітизмом. Крім того, у виданнях, що поширюються на території всієї країни, автори публікацій вимушені більш глобально підходити до певних проблем, розглядати кожен аспект державотворення в контексті реальної ситуації та тих відмінностей у ментальності кожного регіону, що історично склалися на цей час.

Матеріали в обласних періодичних виданнях Івано-Франківщини розраховані на освічену, інтелектуальну публіку, адже для їх розуміння потрібен певний рівень знань та відповідний поняттєвий апарат. Публікації в обласних виданнях, особливо недержавних («Репортер», «Вечірній Івано-Франківськ»), часто є доволі провокативними, тому вимагають від читача певної свободи думки, сучасного мислення та толерантності. Публікаціям в обласних виданнях притаманні більший масштаб і глибина дослідження, проблеми в подачах розглядаються поглиблено, автори часто проводять журналістські дослідження і роблять власні висновки.

У підрозділі 1.3. *«Загальна характеристика районної преси Івано-Франківщини в контексті державотворення»* зазначається, що основу системи ЗМІ кожного району складали газети, засновниками чи співзасновниками яких були органи державної влади – районні державні адміністрації, районні ради, міські ради. Більшість цих видань існували ще в часи Радянського Союзу, а зі здобуттям Україною незалежності були реформовані та адаптувалися до нових суспільних реалій. Змін зазнали передусім статuti редакції, змінилася редакційна політика видань.

Висвітлення проблематики державотворення є одним із пріоритетів редакційної політики районних газет, а патріотизм – одним із наріжних каменів концепції цих видань. Цьому сприяла і публіцистична традиція 90-х років: вона акцентує увагу насамперед на процесах державотворення, неодмінним складником кожної публікації є патріотичне виховання і моралізаторство, характерними рисами є захоплення та постійне возвеличення історії та культури нашого народу, цій традиції притаманна надзвичайна пишномовність і схильність до перебільшення, пустопорожніх пафосних фраз та штампів – як мовних так і в плані висвітлення тих чи інших аспектів державотворення, подій української історії.

Автори публікацій у районних виданнях орієнтуються переважно на місцевих жителів, намагаючись зробити видання максимально доступним для всіх. Редактори і журналісти ставлять за мету задовольнити початковий інтерес до певної теми чи проблеми, у матеріалах районних видань подають доволі шаблонні роздуми, при цьому автори скоріше орієнтуються на інші публікації чи на власний життєвий досвід, аніж беруться за справжнє дослідження проблеми.

Матеріал розділу 2. *«Концептуальні особливості публікацій у пресі Івано-Франківщини, присвячених державотворенню»* містить аналіз

феноменів державотворення як однієї з основних тематичних категорій преси області й патріотизму як чинника процесів державотворення, а феномен еліт розглядає крізь призму процесів державотворення.

У підрозділі 2.1. *«Державотворення як одна з основних тематичних категорій преси області»* аналізові піддаються ключові проблемно-тематичні блоки, які найчастіше висвітлюються в матеріалах аналізованих газет. Зазначено, що найважливішою проблемою обраного аналітичного контексту є концепція державотворення, а стрижневою у проаналізованих публікаціях, присвячених цій проблемі, є стратегія розбудови держави. Саме цим проблемам присвячений найбільший масив публікацій. Тема стратегії розбудови держави є в нинішній кризовій ситуації дуже злободенною, проте вона часто стає об'єктом спекуляцій з боку політичних сил, натомість автори у своїх дослідженнях воліють зачіпати лише окремі аспекти державної стратегії, зважаючи на масштабність (багатовекторність) теми. Тому тема стратегії розбудови держави у пресі Івано-Франківська не вичерпується аналізованими публікаціями, а поглиблюється й деталізується матеріалами, присвяченими суміжним проблемам і темам.

У підрозділі 2.2. *«Патріотизм як чинник процесів державотворення»* зазначено, що у своїх публікаціях автори часто звертаються до нашої історії, багатою на героїчні приклади, не оминають і патріотичних вчинків сьогодення, вказують як на позитивні, так і негативні моменти, які мають стосунок до патріотизму простих громадян і особливо представників влади. Серед контентних складників проблеми патріотизму як чинника процесів державотворення вирізняються аспекти втілення в мас-медіа державної символіки та національної ідеї. Зазначається, що видання Прикарпаття приділяють велику увагу цим аспектам, не оминають героїчні дати нашої історії; окрім того, відлуння національної ідеї присутнє у багатьох матеріалах, присвячених іншій тематиці. До недоліків публікацій можна віднести їхню надмірну пафосність і перевантаженість штампами, як мовними, так і ідеологічними. Але чимало авторів тверезо підходять до окреслених питань національної ідеї та подають конструктивну критику тих процесів, що відбуваються нині в царині державної ідеології. Трапляються і публікації, що йдуть всупереч начебто загальноприйнятим поглядам, тим самим закликаючи до дискусії.

У підрозділі 2.3. *«Проблема еліт як чинник процесів державотворення»* зазначається, що здійснення державотворення неможливе без національної еліти, без людей, які втілюватимуть національну ідею, стратегію розвитку держави в життя. Якою повинна бути національна еліта, чи є в Україні еліта, кого можна вважати елітою, – відповідь на ці запитання намагаються дати автори видань Прикарпаття у своїх публікаціях. У контексті проблеми еліт закономірно постає питання менталітету, який значною мірою зумовлює нинішній стан справ і визначає шляхи розвитку держави в майбутньому. Важливі історичні події – привід замислитися над характерними ментальними особливостями українців та причинами того чи іншого розвитку подій. Автори наголошують на тому, що від часів Київської Русі й до сьогодення причиною багатьох труднощів нашого

народу є відсутність єдності та домінування власних інтересів наших політичних проводарів над національними.

Матеріал розділу 3. **«Тематичні особливості публікацій у пресі Івано-Франківщини, присвячених державотворенню»** подає аналіз поточних та історичних аспектів проблеми державотворення, а також ознак замовності у публікаціях державотворчої проблематики.

У підрозділі 3.1. *«Поточні аспекти проблеми державотворення»* зазначається, що кожна тематична спрямованість державного розвитку визначає, окрім інших напрямків державотворення, також вектори зовнішньої політики, принципи взаємовідносин з іншими країнами. Питання стратегії зовнішньої політики традиційно є однією з найулюбленіших проблем авторів Прикарпаття. Політичні пристрасті в Україні набувають особливої гостроти, і доводиться констатувати, що переважно об'єктом спекуляції з боку політичних сил стають актуальні проблеми державотворення, таким чином у пресі питання політики та державотворення часто стають нероздільними. Тому значна частина проаналізованих у цій роботі публікацій присвячена внутрішній політиці, що розглядається як неодмінна і одна із найважливіших складових державотворення.

Аналізові піддаються публікації з проблем формування належної законодавчої бази, що регулювала б усі сфери життя держави, була справедливою та обґрунтованою потребами суспільства, забезпечувала порядок, чітко регламентувала відносини в тій чи іншій галузі та не давала можливості для двоякого трактування, часто стає об'єктом уваги проаналізованих нами видань.

Чимало публікацій в івано-франківських газетах присвячені діяльності ЗМІ, участі ЗМІ у процесах державотворення; ключовою у цьому масиві матеріалів є тема українського інформаційного простору, що є одним із складників державотворення. Напрочуд актуальними залишаються питання свободи слова, особливо в регіональній пресі, корупції у ЗМІ, «джинси», інформаційної експансії та безпринципності українських мас-медіа.

Опрацьовуються як традиційні концепції, так і зовсім нові оригінальні ідеї філософії нової української держави – один із чинників державотворення. Тексти більшості таких публікацій являють собою філософські розмірковування та прогнози на майбутнє.

Питання релігії завжди було невід'ємною частиною українського державотворення. Релігійні проблеми не втрачають своєї важливості та гостроти. Міжконфесійні протиріччя не припинилися і в незалежній Україні, де за віруючих змагаються як мінімум три найпопулярніші Церкви. Релігія завжди була основою світогляду жителів Прикарпаття, тому в публікаціях у газетах Івано-Франківщини вона розглядається як неодмінний елемент державотворення.

Видання Прикарпаття зазвичай велику увагу приділяють питанням культури, особливо у традиційних її проявах. Об'єктом дослідження для авторів стає як історія, так і основні тенденції сучасності, розглядаються найбільш злободенні проблеми, подається інформація про події культурного життя. Проте

варто відзначити і те, що автори переважно розглядають всі явища сучасної культури у парадигмі традиційного для цього регіону розуміння культури, тобто культурний простір ставиться у певні рамки з чіткими морально-етичними орієнтирами.

У підрозділі 3.2. *«Історичні аспекти проблеми державотворення»* наголошується на тому, що однією із найбільших груп публікацій є матеріали, що розглядають різні аспекти української історії в контексті державотворення. Ця проблематика є дуже популярною у пресі Івано-Франківщини. Приклади минулого надихають українців на нові звершення, історичний досвід державотворення дає цінні, хоча й не завжди приємні уроки. Тільки громадяни, які добре знають свою історію, можуть свідомо і зважено підходити до державотворення, будувати нову незалежну державу.

Чи не найбільша кількість публікацій цієї групи має на меті відновлення історичної справедливості та заповнення так званих «білих» плям в історії. Автори вказують на необхідність вивчення історії своєї батьківщини з тим, щоб правильно оцінювати події минувшини й адекватно реагувати на виклики, що ставить перед нами сьогодення, вибрати правильний шлях у майбутньому. Піднімаються також проблеми історичного міфотворення, необхідності об'єктивного висвітлення історії без необґрунтованого самовозвеличення і самовихваляння.

Чи не найбільше публікацій присвячено темі визвольних змагань ОУН-УПА та провідникові нації Степану Бандері. Трапляються публікації про ЗУНР як приклад української державності, роль і місце в українській історії дивізії «Галичина». Окремою темою публікацій, що стосуються української історії, є вшанування національних героїв та відзначення пам'ятних дат.

У підрозділі 3.3. *«Ознаки замовності у публікаціях державотворчої проблематики»* аналізуються публікації, присвячені державотворенню, що являють собою рекламні за своєю суттю матеріали, проте це – прихована реклама, яка на перший погляд має вигляд звичайної журналістської подачі. Це так звані іміджеві або піар-матеріали, що мають на меті подати у вигідному світлі того чи іншого політика, політичну партію чи громадську організацію. Вони можуть мати різну жанрову форму: інтерв'ю з відомим політиком, коротенька замітка про заяву певної політичної сили чи розлогий репортаж про подію, до якої причасний об'єкт рекламування, аналітична стаття, що підводить читача до висновку на користь певної політичної сили, програми та ін.

Зазначається, що дуже часто державотворчий і, зокрема, політичний дискурс підмінюється подачами, що за своєю суттю є політичною рекламою. Тематика державотворення є дуже плідним ґрунтом для іміджевих статей політичних партій та їхніх лідерів. Публікації, присвячені вирішенню нагальних питань державотворення, часто є замовними, адже, навіть не вдаючись до глибокого аналізу, очевидно, на чий бік схиляє читача автор, хоча починаються такі подачі справді з актуальних проблем сьогодення. Автори розмірковують над питаннями державотворення, а загальні умовиводи матеріалів зазвичай є дуже слушними і логічно вмотивованими. Проте в кінці такої публікації обов'язково є

пряма або опосередкована вказівка на політичну силу, яка в такій ситуації якнайкраще зможе виконати складні завдання державотворення.

ВИСНОВКИ

Протягом 2006 – 2010 років друковані мас-медіа Івано-Франківської області приділяли велику увагу ідеям державотворення, не оминали проблем патріотизму, елітотворення, героїчних дат нашої історії. Відлуння патріотичних почуттів присутнє у багатьох матеріалах, присвячених будь-якій іншій тематиці. Друковані мас-медіа Івано-Франківщини широко та розлого розкривають питання державотворення, патріотичного виховання, у своїх публікаціях автори часто звертаються до нашої історії, що багата героїчними прикладами, не оминають подій сьогодення, вказують як на позитивні, так і негативні моменти, які стосуються проблем українського державотворення, патріотизму простих громадян і представників влади.

Реалізація мети дослідження і виконання поставлених завдань є підставою для загальних висновків дослідження.

1. Можемо зробити висновки про особливості преси Івано-Франківської області в контексті державотворення:

- преса традиційно приділяє велику увагу питанням державотворення, навіть тематично віддалені проблеми подаються в контексті державотворення, усі матеріали написані в дусі патріотизму. Традиційно державні видання частіше звертаються до тематики державотворення, проте всім часописам властиве вболівання за долю України, повага до національних цінностей;

- хоча матеріалів, де присутній контекст державотворення, дуже багато, якісних публікацій, «від» і «до» присвячених цій проблематиці, дуже мало;

- більшість найцікавіших та найякісніших видань виходять в обласному центрі, помітним є тяжіння найавторитетніших часописів (переважно недержавних) до кращих взірців світової преси;

- висвітлення проблематики державотворення часто є важливою складовою редакційної політики видань (особливо державних), а осмислення важливих проблем сьогодення у контексті державотворення входить до концепції часописів;

- всі видання напрочуд велику увагу приділяють вшануванню важливих історичних подій та героїв минулого, зокрема, знайомлять читача з цікавими, але маловідомими фактами з історії краю;

- більшість видань продовжують державотворчі традиції своїх попередників, проте деякі часописи трактують їх доволі обмежено, зловживаючи штампами та стримуючи державотворчу думку межами стереотипів; слід відзначити доволі незначну частку публікацій, що виходять за межі традиційних загальноприйнятих поглядів, подають оригінальні ідеї та концепції, надають перевагу обговоренню майбутнього, а не минулого;

- характерним для преси Івано-Франківщини є тяжіння до інформаційних жанрів і публіцистики; кількість аналітичних публікацій значно менша (за винятком, хіба, обласних недержавних видань);

- обласні (особливо недержавні) видання порівняно активно критикують діяльність місцевої влади, хоча рідко трапляються гучні розслідування та справді гострі матеріали, проте критика є вмотивованою та конструктивною;

- основу районної преси складають видання, що засновані органами влади та фінансуються з державного бюджету, окрім того, останнім часом з'явилося багато видань, заснованих підприємствами різних організаційно-правових форм; районні видання активно освоюють мережу Інтернет, створюючи свої веб-сторінки, з'явилося чимало інтернет-сайтів у районах області;

- доволі часто трапляються матеріали, що мають характер замовних, вони в основному підтримують політичні сили так званого «помаранчевого табору» та спрямовані проти Партії регіонів, а також ілюструють протистояння між БЮТ і НУНС;

- переважну більшість публікацій складають оригінальні матеріали прикарпатських видань, значно менше – передруки і так звані вторинні матеріали, створені працівниками редакції на основі публікацій у інших друкованих виданнях та інтернеті;

- часто зустрічаємо на шпальтах районних видань мовні та стилістичні штампи, а також певні стереотипи у поглядах і висвітленні тих чи інших проблем. Особливо зловживають штампами державні газети;

- при всіх сильних і слабких сторонах публікації прикарпатських видань з державотворення роблять великий внесок у розвиток державотворчої думки та розбудову незалежної України загалом; проте багатьом із них для більшого впливу на суспільство, більшого резонансу бракує новизни у підході до окреслених тем та гостроти, злободенності постановки питання.

2. Проаналізувавши значний масив публікацій івано-франківської періодики, що подаються у контексті державотворення, ми дійшли висновку, що більшість із них присвячені минулому або вирішенню злободенних проблем сьогодення, і лише незначна частка матеріалів спрямована на майбутнє. Орієнтація на минуле – характерна риса не лише публікацій івано-франківських авторів, а й неодмінна складова української державотворчої думки.

Така особливість державотворчого дискурсу має свої причини: історія України старанно замовчувалася в часи Радянського Союзу, багато разів переписувалася істориками імперій, до складу яких входила наша держава. Тому відновлення історичної справедливості – важлива складова державотворення, виконання цієї функції значною мірою покладено на ЗМІ. Хоча за роки незалежності, особливо на початку 90-х років, вийшло у світ чимало публікацій у газетах і журналах, книг, радіо- та телепередач, присвячених цій тематиці, проте ця тематика залишається актуальною і сьогодні. Тільки пам'ятаючи своє минуле, проаналізувавши його помилки і досягнення, можна зробити правильні висновки та побудувати справді сильну і справедливую державу. В Україні ця проблема стоїть особливо гостро: ми часто не знаємо своїх героїв, забуваємо важливі історичні віхи, не виносимо уроків з помилок, повторюючи їх знову й знову. Тому апелювання до минулого має велике значення для вирішення проблем сьогодення.

3. Можемо зробити висновки і про те, що державотворча думка представлена дещо застаріло й інертно. У багатьох країнах світу постійно ведеться робота над питаннями розвитку держави, пошуку нових шляхів державотворення, переосмислення цих проблем відповідно до реалій і тенденцій сьогодення. Життя – це постійний рух вперед: нові обставини вимагають нових рішень, оновленої, сучасної стратегії державного розвитку. Ці процеси закономірно знаходять висвітлення у засобах масової інформації. В Україні, судячи з публікацій на цю тематику у пресі, державотворча думка розвивається доволі мляво, а засоби масової інформації не піднімають цю проблему на належному рівні.

Складається враження, що автори державотворчих концепцій і публікацій з проблем державотворення продовжують жити колишніми реаліями і проблемами, ігноруючи зміни, що відбулися на світовій арені та в житті нашої держави. Не можна сказати, що проблематика, яка піднімається авторами Прикарпаття у публікаціях з державотворення, не є актуальною, проте на черзі дуже багато злободенних питань сьогодення, нові обставини та тенденції, що просто не можна не брати до уваги, ведучи мову про державотворення. Натомість у проаналізованих нами публікаціях процеси державотворення розглядаються наче ізольовано в часі і просторі, концепція державотворення не адаптована до реалій сьогодення. Автори розвивають тему наче за інерцією, повторюючи гасла 90-х років, а то й початку століття, коли державотворча думка розвивалася напрочуд активно і над питаннями державотворення працювала ціла плеяда визначних діячів, політологів, філософів.

Жанрова палітра публікацій з проблем державотворення досить різноманітна. Основний масив складають матеріали аналітичних та художньо-публіцистичних жанрів, хоча загалом найпоширенішими жанрами у пресі Івано-Франківщини є інформаційні жанри. Найпопулярнішими жанрами, до яких вдаються автори при висвітленні проблем державотворення, є стаття та кореспонденція. Загалом характерним для більшості подач є поєднання елементів різних жанрів з метою вповні розкрити тему.

4. Державотворча думка не орієнтована на майбутнє: немає повноцінного дискурсу щодо майбутніх шляхів розвитку України, рідко аналізуються державотворчий досвід та стратегії розвитку державності інших країн, більшість патріотичних заходів покликані вшанувати пам'ять історичних подій та минулих поколінь, натомість мало уваги приділяється молоді, концепції розвитку української державності. Івано-Франківська (як і всеукраїнська) преса рідко повідомляє про ініціативи, що мають на меті стратегічний розвиток тієї чи іншої сфери, це віддзеркалює не стільки позицію ЗМІ, як державотворчу лінію влади, що мало уваги приділяє розвитку молоді, далекоглядним стратегічним проектам, героїчним вчинкам сучасників.

Дуже часто державотворчий і, зокрема, політичний дискурс підмінюється подачами, що за своєю суттю є політичною рекламою. Фактично незалежних журналістських матеріалів, присвячених цій тематиці, дуже мало, натомість переважну більшість складають публікації, що мають замовний характер.

Тематика державотворення є дуже плідним ґрунтом для іміджевих статей політичних партій та їхніх лідерів.

Проблема стратегії розбудови держави є популярною у читачів і в нинішній кризовій ситуації залишається злободенною, проте вона часто стає об'єктом спекуляції з боку політичних сил, натомість автори у своїх незалежних дослідженнях воліють зачіпати лише окремі аспекти державної стратегії, зважаючи на масштабність (багатовекторність) теми. Тому тема стратегії розбудови держави у пресі Івано-Франківської області не вичерпується зазначеними публікаціями, а поглиблюється й деталізується матеріалами, присвяченими суміжним проблемам і темам.

5. Видання Прикарпаття приділяють велику увагу національній ідеї, не оминають увагою героїчних дат нашої історії, окрім того, відлуння національної ідеї присутнє у багатьох матеріалах, присвячених іншій тематиці. До недоліків публікацій можна віднести їхню надмірну пафосність і перевантаженість штампами, як мовними, так і ідеологічними. Проте чимало авторів тверезо підходять до окреслених нами питань національної ідеї та подають конструктивну критику тих процесів, що відбуваються нині в царині державної ідеології. Трапляються і публікації, що йдуть всупереч начебто загальноприйнятим поглядам, тим самим закликаючи до дискусії з питань національної ідеї. Характерною рисою більшості таких публікацій є популізм.

6. Не можна твердити, що автори публікацій зупиняються лише на негативних моментах, значний масив текстів присвячено власне позитивним рисам національного менталітету, що дають підстави сподіватися на швидкий розквіт і подальше процвітання нашої нації. Це і працьовитість, і талановитість у різних сферах: починаючи від науки, мистецтва та закінчуючи спортом, це і героїзм та незламне прагнення до свободи, а готовність до останнього захищати свою Батьківщину, віру, боротися за свої переконання.

Наукова перспектива аналізу періодики пов'язана із подальшим вивченням наукової проблеми, започаткованою цією дисертацією. Найбільш перспективними вважаємо такі напрями дослідження: виокремлення та контентно-аудиторний аналіз конкретного тематичного чи проблемного блоку або групи проблемно-тематичних блоків. Цікавими, на нашу думку, можуть бути порівняльні студії контентних подач схожого тематичного спрямування в обласних регіональних і загальноукраїнських друкованих мас-медіа. Ґрунтовніший аналіз функціональних характеристик відтворення певних проблем на рівні місцевої преси дозволить виробити більш конкретні та детальні чинники співвідношення контентної газетної реальності та аудиторних очікувань від цього відтворення.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Вербицька Х. І. Державотворча думка в місцевій пресі України / Х. І. Вербицька // Образ : Науковий журнал / за ред. Н. Сидоренко, О. Ткаченко. – Суми ; Київ, 2016. – Вип. 1 (19). – С. 99–110.

2. Вербицька Х. І. Особливості місцевого інформаційного тижневика / Х. І. Вербицька // Держава і регіони. Серія : Соціальні комунікації : Науковий журнал / Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2016. – № 1 (25). – С. 44–49.

3. Вербицька Х. І. Патріотичний контекст публікацій обласних газет Івано-Франківщини / Х. І. Вербицька // Наукові записки : Науковий журнал / КНУ ім. Т. Шевченка, Інститут журналістики. – Київ, 2015. – № 61. – С. 46–53.

4. Вербицька Х. І. Журналістська творчість як філософська категорія / Х. І. Вербицька // Інформаційне суспільство : Науковий журнал / КНУ ім. Т. Шевченка, Інститут журналістики. – Київ, 2015. – № 22. – С. 51–55.

Стаття в іноземному науковому виданні

5. Вербицька Х. І. Ключові чинники фрейму концепту «Україна» / Х. І. Вербицька // Humanities and Social Science. – IV (15), Issue : 90. – 2016. – P. 59–62.

Матеріали наукових конференцій

6. Вербицька Х. І. Регіональні мас-медіа і проблема державотворення / Х. І. Вербицька // Масова комунікація : історія, сьогодення, перспективи : Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців, 16-17 травня 2013 р. / [наук. ред. С. Кравченко]. – Луцьк : Надстир'я, 2013. – С. 233–236.

7. Вербицька Х. І. Регіональні друковані мас-медіа в системі патріотичного контексту функціонування держави : західноукраїнський досвід / Х. І. Вербицька // Інформація, комунікація, суспільство-2016 : Матеріали 5-ї Міжнародної наукової конференції ICS-2016. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2016. – С. 128–129.

АНОТАЦІЯ

Вербицька Х.І. Проблема державотворення в друкованих мас-медіа Івано-Франківської області. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.01 – теорія та історія соціальних комунікацій. – Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Міністерство освіти і науки України. – Дніпро, 2017.

Дисертація є дослідженням основних аспектів втілення проблем державотворення друкованими мас-медіа Івано-Франківської області. За результатами контент-аналізу 481 публікації 24 обласних та районних газет періоду 2006 – 2010 років виявлено ключові змістові характеристики публікацій щодо втілення контенту державотворення як однієї із основних тематичних категорій преси Івано-Франківської області. Дано загальну характеристику обласної та районної преси Івано-Франківської області в контексті державотворення та визначено соціально-комунікаційні особливості відтворення державотворчих аспектів різними типами преси Івано-Франківщини. Окремо визначено основні ознаки замовності у публікаціях

державотворчої проблематики. Окреслено наукову перспективу аналізу функціональних характеристик відтворення певних проблем на рівні місцевої преси.

Ключові слова: автори, аналітика, аудиторія, державотворення, еліти, жанри, мас-медіа, контент, новини.

АННОТАЦИЯ

Вербицкая Х.И. Проблема создания государства в печатных СМИ Ивано-Франковской области. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по социальным коммуникациям по специальности 27.00.01 – теория и история социальных коммуникаций. – Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара, Министерство образования и науки Украины. – Днепр, 2017.

Диссертация представляет собой исследование основных аспектов воплощения проблем создания государства печатными СМИ Ивано-Франковской области. По результатам контент-анализа 481 публикации в 24 областных и районных газетах периода 2006 – 2010 годов выявлены ключевые содержательные характеристики публикаций по воплощению контента создания государства как одной из основных тематических категорий прессы Ивано-Франковской области. Дана общая характеристика областной и районной прессы Ивано-Франковщины в контексте создания государства и определены социально-коммуникационные особенности воспроизведения аспектов создания государства различными типами прессы Ивано-Франковской области. Отдельно определены ключевые признаки заказных материалов в публикациях проблематики. Определена научная перспектива анализа функциональных характеристик воспроизведения определенных проблем местной прессой.

Ключевые слова: авторы, аналитика, аудитория, государства, жанры, контент, масс медиа, новости, элиты.

ANNOTATION

Verbytska K.I. The Problem of the State Formation in Printed Mass-Media of Ivano-Frankivsk Region. – As a manuscript.

The Thesis for the scientific degree of a Candidate of social communication sciences in speciality 27.00.01. – theory and history of social communication. – Oles Honchar Dnipropetrovsk National University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Dnipro, 2017.

The research is a study of the main aspects of the state formation problems by printed mass-media of Ivano-Frankivsk region. According to the results of content analysis 481 of the publications of 24 regional and district newspapers in the period 2006 – 2010 years key characteristics of the publications to the content of state formation as one of the basic thematic press categories of Ivano-Frankivsk region are found out. The general characteristic of regional and district press of Ivano-Frankivsk region in the context of state formation is given, social and communication peculiarities of recreation the state forming aspects by different types of Ivano-Frankivsk press are defined. Key features in the publications of state forming problems which are made to order are separately defined. The scientific prospects of the analysis of functional

characteristics of recreation of specific problems on a level with the local press is outlined.

The majority of Ivano-Frankivsk periodical publications, which are submitted in the context of state forming are devoted to the past or to the solving of the pressing problems of the present time and only a small proportion of materials is turned at the future. The focus on past is not only a characteristic feature of Ivano-Frankivsk authors, but it is an indispensable part of Ukrainian state forming opinion.

It is mentioned that the state forming opinion which is submitted in the analyzed newspapers is out of date, inert and rather sluggish, mass-media does not raise this problem at the appropriate level. In analyzed publications the processes of state formation are considered as isolated in time and space, the concept of state formation is not adapted to the realities. The authors develop the theme mechanically, repeating slogans of the 90th when the state forming opinion was developed to a miracle actively and a brilliant group of outstanding figures, politologists, philosophers was working at the state forming issues.

Very often state forming and in particular political discourse is raised by means of presenting which is essentially the political advertising. Actually, there are very few independent journalistic materials, devoted to this subject, but there are the majority of publications which are to order. State forming thematic is a very creative ground for the image articles of political parties and their leaders.

However, it cannot be said that the authors of the publications stop only on negative moments, a large amount of texts is devoted to positive features of national mentality that give reasons to hope for quick prosperity of our nation. This is an industry and giftedness in different spheres: beginning with science, art and finishing with sport, this is a heroism and adamant aspiration for liberty, a willingness to protect our motherland and a faith to the bitter end, to fight for its convictions.

Genre pallet of the publications concerning the problems of state forming is various enough. The main file contains the materials of analytical, artistic and publicistic styles, but the most extended genres in Ivano-Frankivsk press are the information genres. Article and mail are the most popular genres which are used by authors reporting to the problems of state forming. In general, the combination of the elements of different genres in order to reveal the theme completely is the characteristic of the majority presenting.

The scientific prospects of the analysis of periodicals, connected with further studying of scientific problem, initiated by this research is defined. It is considered that the most perspective tendencies of study are: separation and content and audience analysis of the concrete thematic or problematic block or groups of thematic or problematic blocks. In our opinion, the comparative studios of the content presenting of similar thematic direction in regional and general Ukrainian printed mass-media might be interesting.

Key word: authors, analytics, audience, state formation, elite, genres, mass-media, content, news.

